

Biuletyn

Międzyregionalnej Sekcji Oświaty i Wychowania
NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Gdańsku

Solidarność

WYDANIE SPECJALNE

Niepokorni ludzie oświaty

Urząd Wojewódzki w Gdańsku, strajk 7–17 listopada 1980. Negocjacje w sali 920.

Tablica

odsłonięta w Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim

*„Solidarność” nie może zaniedbać troski o tę historię tak bliską,
a równocześnie już odległą.*

Jan Paweł II

*Pamięci
organizatorów i uczestników strajku
środowisk oświaty, służby zdrowia i kultury
w Urzędzie Wojewódzkim w Gdańsku
w dniach 7–17 listopada 1980 roku,
którzy solidarnie wywalczyli
podpisanie porozumień z rządem
okupione licznymi represjami w okresie stanu wojennego*

Gdańsk, 16 listopada 2022 r.

Prezes Instytutu
Pamięci Narodowej

Karol Nawrocki

Wojewoda Pomorski

Dariusz Drelich

Przewodniczący
Regionu Gdańskiego
NSZZ „Solidarność”

Krzysztof Dośla

Spis treści

- Tablica pamiątkowa
- Wstęp
- Wykaz osób internowanych związanych z oświatą
- Wykaz osób represjonowanych, aresztowanych i skazanych – związanych z oświatą
- Uczestnicy strajku z 1980 roku i negocjacji oświatowych w latach 1980–1989
- Tekst wystąpienia Wojciecha Książka podczas uroczystości odsłonięcia tablicy i prezentacji publikacji *Listopad '80...*
- Uchwała I KZD NSZZ „S” o edukacji narodowej (5 października 1981 r.)

Wstęp

Przygotowując na 16 listopada 2022 roku uroczystość odsłonięcia w holu Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku tablicy upamiętniającej strajk oświaty w listopadzie 1980 roku oraz wydanie publikacji na ten temat, wydawało się ważne, aby doprowadzić także do prezentacji osób, które podjęły się tego wysiłku, oddały swój czas, energię dla polskiej edukacji w tak ważnym dla niej momencie. Upamiętnienie strajku ludzi oświaty, ale też strajkujących równolegle przedstawicieli służby zdrowia i kultury było rozważane w Międzyregionalnej Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Gdańsku od dobrych kilku lat. Część planów w tym zakresie pokrzyżowała epidemia koronawirusa, ale jednak udało się doprowadzić rzecz do finału.

* * *

Początkowo planowaliśmy, że wykaz uczestników strajku i późniejszych negocjacji z rządem, lista internowanych i aresztowanych w stanie wojennym osób związanych z oświatą

będzie integralną częścią publikacji **Listopad '80. Rzecz o strajku ludzi oświaty oraz służby zdrowia i kultury** (pod redakcją dr. Jana Hlebowicza), którą wydał Instytut Pamięci Narodowej. Okazało się jednak, że w tak krótkich ramach czasowych niemożliwa będzie naukowa analiza i weryfikacja tyłu osób (132 internowane, 57 aresztowanych/skazanych). Jest też wykaz około 120 uczestników negocjacji ze stroną rządową w latach 1980–1981 wraz z pewnymi odniesieniami do czasu przed reaktywowaniem NSZZ „Solidarność” w 1989 roku. Trudno było nie uznać tych argumentów. Stąd też decyzja, aby wykaz ten jako rodzaj biuletynu specjalnego wydała Międzyregionalna Sekcja Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Gdańsku.

Starając się maksymalnie obiektywizować podawanie danych personalnych, za podstawę wykazu osób internowanych, osób represjonowanych, osób biorących udział w negocjacjach ze stroną rządową przyjęliśmy wykaz zamieszczony w książce autorstwa Teresy Bochwic⁽¹⁾ oraz opracowaniu Jacka Żurka⁽²⁾.

Członkowie Komitetu Strajkowego z listopada 1980 w Gdańsku:
I rząd, od lewej: Krystyna Pieńkowska, Roman Lewtak (przewodniczący Komitetu Strajkowego, Jerzy Roman, Regina Dutkowska, Krystyna Węgrzynowska (gość z Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej)
II rząd, od lewej: Danuta Nowakowska, Antoni Mucha, Wiesław Wcisło, Justyna Rogińska, Andrzej Zieliński, Maria Geleta (gość z PBW).

POSTULAT NR 1

Za sprawę najistotniejszą dla poprawienia obecnej trudnej sytuacji w oświacie i wychowaniu uważamy konieczność podwojenia obecnego 3,3 proc. udziału oświaty w podziale dochodu narodowego.

*Wybrane postulaty strajku
z listopada 1980 roku*

- *) **Teresa Bochwic, *Narodziny i działalność Solidarności Oświaty i Wychowania 1980–1989***, Tyśol Sp. z o.o., Warszawa, 2000,
- **) ***Wybór źródeł do historii Solidarności Oświaty i Wychowania 1980–1989***. Zebrał i opracował **Jacek Żurek**, Wydawnictwo TY-SOL Sp. z o.o., Warszawa, 2000.

Część informacji o strajkujących w 1980 roku zawierało także **Kalendarium 40-lecia Komisji Zakładowej/Międzyzakładowej Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Gdańsku**, Gdańsk 2020. Pomocna okazała się także praca **Niepokorni nauczyciele. 40 lat oświatowej „Solidarności” Ziemni Puckiej**, która została wydana w 2020 roku (autorzy **Wojciech Książek, Artur S. Górski**).

* * *

Opracowana na tej podstawie lista zawiera trzy wykazy:

1. **Osób internowanych – związanych z oświatą.**
2. **Osób represjonowanych, aresztowanych i skazanych – związanych z oświatą.**
3. **Osób związanych ze strajkiem w listopadzie 1980 roku, późniejszych negocjatorów ze strony oświatowej „Solidarności”** (trzeci wykaz zawiera jedynie nazwiska osób, które zostały podane w ww. publikacjach).

Wszystkim, którzy wspierali powstanie tej listy, jak i autorom wspomnianych publikacji – Teresie Bochwic i Jackowi Żurkowi – składamy serdeczne podziękowania. Podziękowania także dla Instytutu Pamięci Narodowej, Wojewody Pomorskiego, Regionu Gdańskiego NSZZ „Solidarność”, dla Komisji Międzyzakładowej Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Gdańsku, która w wielu swoich

działaniach, jak chociażby coroczne spotkania i składane kwiaty pod tablicą na ulicy Osiek, gdzie mieściła się pierwsza Komisja Zakładowa oświaty, przypominała o znaczeniu wydarzeń z listopada 1980 roku.

Jak pisaliśmy w publikacji *Listopad '80...*, szczególne podziękowania kierujemy do uczestników strajku. Z analizy dokumentów wynika, że był to ogromny wysiłek, stres i obawy. Tym bardziej dziękujemy osobom, które ze strony „Solidarności” podpisały porozumienie z ówczesnym Ministerstwem Oświaty i Wychowania, a byli to: **Roman Lewtak (przewodniczący zespołu negocjacyjnego ze strony „S”), Zofia Madej, Antoni Mucha, Danuta Nowakowska, Krystyna Pieńkowska, Justyna Rogińska, Jerzy Roman, Danuta Witowska, Andrzej Zieliński, doradcy: Regina Dutkowska, Henryk Jagiełło, Krystyna Ruchniewicz, Wiesław Wcisło** oraz innym uczestnikom strajku. Pamiętamy o związkowcach, którzy pełnili dyżury w siedzibie oświaty NSZZ „Solidarność” na ulicy Osiek i byli łącznikami ze strajkującymi w Urzędzie Wojewódzkim, wspierali ich poza budynkiem urzędu, na przykład w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej. Wszystkim, także ludziom oświaty represjonowanym w stanie wojennym, oddajemy należną **cześć i honor. Pozostaną w naszej pamięci jako piękni ludzie polskiej edukacji.**

*Bożena Brauer, przewodnicząca
oświatowej „S” w Gdańsku
Wojciech Książek, przewodniczący
Międzyregionalnej Sekcji*

Niniejsza publikacja jest dodatkiem do książki *Listopad '80. Rzecz o strajku ludzi oświaty oraz służby zdrowia i kultury*, IPN, Gdańsk, 2022

Wykaz osób internowanych

Urząd Wojewódzki w Gdańsku,
strajk 7–17 listopada 1980 r.
Negocjacje.

- Jerzy Adamczyk (Chełm)
- Tadeusz Aftarczuk (Krosno Odrzańskie)
- Stanisław Alot (Rzeszów)
- Władysław Barański (Zgierz)
- Krzysztof Bauer (Wrocław)
- Józef Beker (Wrocław)
- Kazimierz Błaszczyk (Wałcz)
- Ryszard Bonczar (Rzeszów)
- Romana Budzyńska (Wrocław)
- Roman Bulanda (Tarnów)
- Waldemar Charytonowicz (Białystok)
- Barbara Chłopek (Lublin)
- Paweł Chmiel (Wrocław)
- Aleksander Cholewa (Myślibórz)
- Michał Ciesielski (Kobylin – Leszno)
- Jacek Czachorowski (Strzelin)
- Ignacy Czeżyk (Puławy)
- Waldemar Czyżewski (Gorzów Wielkopolski)
- Jan Darłowski (Wrocław)
- Tadeusz Demko (Szczecin)
- Bogusław Dzido (Łuków)
- Maria Dąbrowska (Wrocław)
- Zofia Fertacz-Scheffner (Warszawa)
- Zdzisław Filipowicz (Zamość)
- Amelia Fraszek (Kluczbork)
- Jerzy Frelich (Rybnik)
- Halina Gaińska (Szczecin)
- Ryszard Gajewski (Gorzów Wielkopolski)
- Ryszard Gałązka (Biała Podlaska)
- Marta Gąsiorowska (Wałbrzych)
- Tadeusz Godlewski (Ostrołęka)
- Józef Gorzała (Chełm)
- Janina Gościej (Zakopane)
- Tadeusz Góral (Wrocław)
- Zygmunt Grabowski (Malbork)
- Jerzy Gregorski (Olkusz)
- Aleksander Grela (Nowy Sącz)
- Ireneusz Gugulski (Warszawa)
- Barbara Haczewska (Lublin)
- Władysław Hareźlak (brak danych – dop. WK)
- Roman Hasslinger (Nowy Sącz)
- Piotr Henrykowski (Zabrze)
- Andrzej Herman (Złotów – Piła)

POSTULAT NR 2

Ustalić wymiar pracy nauczycieli szkół i przedszkoli w przeciętnej ilości 18 godzin dydaktycznych różnicując ten wymiar w zależności od pracochłonności przedmiotów, by umożliwić wykonanie związanych z tym obowiązków w ciągu siedmiogodzinnego dnia pracy (obecny wymiar godzin dydaktycznych zmusza znaczną część nauczycieli do około dziesięciogodzinnego dnia pracy zawodowej).

*Wybrane postulaty strajku
z listopada 1980 roku*

Urząd Wojewódzki w Gdańsku, strajk 7–17 listopada 1980 r. Na pierwszym planie: ks. Jerzy Błaszczak SAC i Zofia Madej (msza św. odprawiona 16 listopada 1980 r. była pierwszą taką mszą w urzędzie państwowym po II wojnie światowej).

- Barbara Hołda (Bytom)
- Wanda Horbaczewska (Wrocław)
- Tadeusz Horodyski (Kraków)
- Maria Jabłońska (Wrocław)
- Ewa Jagodzińska (Wrocław)
- Piotr Jakubiak (Sandomierz)
- Teresa Jankowska (Środa Śląska)
- Ewa Józefowicz (Toruń)
- Ryszard Kacer (Tarnów)
- Elżbieta Kaczmarek (Chodzież – Piła)
- Szymon Kanigowski (Lubin)
- Janina Kawalec (Katowice)
- Honorata Kępkiewicz (Warszawa)
- Zenobia Kita (Lublin)
- Teresa Klimek (Gorzów Wielkopolski)
- Wiktor Klint (Wrocław)
- Roman Koper (Białystok)
- Barbara Korol (Chełm)
- Krystyna Kowalczyk (Łódź)
- Aleksander Krawczyk (Łuków)
- Alicja Kulaszka (Słupsk)
- Adam Kułaj (Zamość)
- Grażyna Kułak (Wrocław)
- Ligia Kurasiewicz (Sandomierz)
- Grażyna Kuroń (Warszawa)
- Janusz Kwieciński (Chełm)
- Bronisław Lachowicz (Rawicz)
- Aleksandra Leks (Lublin)
- Franciszek Lipert (Horodyszcze)
- Teresa Lubańska (Wrocław)
- Alicja Lyro (Sandomierz)
- Krzysztof Łazarski (Warszawa)
- Franciszek Łuczko (Szczecin)
- Stanisław Łuczko (Włodawa)
- Zygmunt Łupina (Lublin)
- Józef Makosz (Rybnik)
- Daniel Manelski (Wrocław)
- Anna Marczak (Gorzów Wielkopolski)
- Weronika Marecka (Suwałki)
- Anna Martynów (Leszno)
- Marian Matysiak (Jasło)
- Kazimierz Mizerka (Kościan – Leszno)
- Ewa Młodawa (Zabrze)
- Marian Morawski (Ząbkowice)
- Stanisław Nowacki (Lutomiersk)

- Łukasz Ossowski (Warszawa)
- Janusz Orelka (brak danych – dop. WK)
- Bolesław Parzyjagła (Łódź)
- Grzegorz Pawlak (Grubno)
- Tomasz Petry (Jarosław)
- Krystyna Pieńkowska (Gdańsk)
- Zenon Pigoń (Bytom)
- Janina Pillardy-Kozarzewska (Katowice)
- Marek Pluciński (Garwolin)
- Elżbieta Poźniak (Puławy)
- Danuta Raczek-Zwierzewicz (Wrocław)
- Maria Rehowska (Stalowa Wola)
- Józef Różycki (Biłgoraj)
- Andrzej Scher (Wrocław)
- Janusz Siech (Zabrze)
- Antoni Siomiak (Góra Śląska – Leszno)
- Krystyna Sobierajska (Legnica)
- Helena Sopel (Jastrzębie)
- Ireneusz Staniszewski (Kędzierzyn)
- Stefan Starczewski (Warszawa)
- Michalina Starostka (Wrocław)
- Halina Stawińska (Wrocław)
- Władysława Strama-Obrochta (Zakopane)
- Ryszard Szadkowski (Milanówek)
- Zygmunt Szatan (Wrocław)
- Izabela Szeremietiew (Leszno)
- Janina Szymajda (Lublin)
- Andrzej Tomaszewicz (Sieradz)
- Grażyna Tomaszewska (Wrocław)
- Teresa Tomczyszyn-Wiśniewska (Warszawa)
- Tadeusz Tukałak (Góra Śląska – Leszno)
- Zbigniew Tysko (Ostrołęka)
- Anna Urbanowicz (Skierniewice)
- Piotr Walerych (Kiekrz – Poznań)
- Witold Wilczyński (Lisków – Kalisz)
- Eugeniusz Wilkowski (brak danych – dop. WK)
- Sławomir Winkowski (Leszno)
- Czesław Wysocki (Piła)
- Jan Wyżgał (Ruda Śląska)
- Tadeusz Zakrzewski (Błaszki)
- Józef Zeman (Wadowice)
- Elżbieta Zielińska (Wrocław)
- Grażyna Ziółkowska (Poznań)

Oprac. **Wojciech Książek**

POSTULAT NR 3

Uważamy za niezbędną dać większą autonomię szkole, pozwolić radom pedagogicznym decydować o realizacji podstawowych celów dydaktyczno-wychowawczych obchodów rocznicowych, uroczystości i imprez, co sprzyjać powinno uniknięciu szablonowości i formalizmu w pracy wychowawczej szkoły.

Wybrane postulaty strajku
z listopada 1980 roku

Okładka *Kalendarium 40-lecia Komisji Zakładowej / Międzyzakładowej Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Gdańsku* (2020 r.).

Wykaz osób represjonowanych, aresztowanych i skazanych w latach 80. XX wieku

POSTULAT NR 4

Należy zweryfikować i uzupełnić podręczniki historii i literatury, zwłaszcza historii współczesnej, tak aby uczeń miał możliwość poznawania historii i kultury ojczystej w jej pełnym zakresie. Należy zmienić i uelastyczyć program propedeutyki nauki o społeczeństwie, tak aby jego treści nie były sprzeczne z rzeczywistością.

*Wybrane postulaty strajku
z listopada 1980 roku*

- Marek Adamkiewicz (Szczecin)
– 2 i pół roku więzienia
- Andrzej Batorski (Warszawa)
- Józef Białek (Wrocław)
- Maria Blimel (Poznań)
- Romana Budzyńska (Wrocław)
- Teresa Chlebek (Siemianowice)
– 3 i pół roku
- Irena Czinczoł-Władyka (Olsztyn)
- Maria Frańczak-Prochowska (Sandomierz)
- Jan Gołąb (Brwinów)
- Grażyna Gordon (Warszawa)
- Bolesław Grabowski (Przedoborowa)
- Jan Hrybacz (Gorzów Wielkopolski)
- Piotr Jakubiak (Sandomierz – był też wcześniej internowany)
- Tadeusz Jaskulski (Bydgoszcz)
- Elżbieta Jędrzejuk (Siedlce)
- Maciej Juniszewski (Legnica)
- Bolesław Jurkiewicz (Krzyżowice)
- Szymon Kanigowski (Lubin)
- Tadeusz Kantor (Kraków)
- Lesław Kaplukiewicz (Legnica)
- Elżbieta Kiegler (Wałbrzych)
- Helena Kleniewska (Bierutów)
- Czesława Korczowska (Wrocław)
- Wiktor Kowalski (Wrocław)
- J. Krasowski (Lublin)
- Anna Kruk (Lublin)
- Grażyna Langowska (Olsztyn)
- Józef Lis (Gdańsk) – areszt 3 miesiące
- Piotr Luda (Oława)
- Magdalena Maksymowicz (Wrocław)
- Arkadiusz Małyszka (Poznań)
- Danuta Maślička (Bolesławiec)
- Wojciech Mikołajczyk (Warszawa)
- Romana Miśkiewicz (Ząbkowice Śląskie)
- Ewa Muża (Kuznica)
- Bożena Nieckuła (brak danych – *dop. WK*)
- Teresa Nowak (Wrocław)
- Łukasz Ossowski (Warszawa)
- Bogusław Owoc (Olsztyn)
- Halina Pankiewicz (Wałbrzych)
- Zofia Podkowska (brak danych – *dop. WK*)
- Maria Rzeszółtko (Świebodzin)
- Krystyna Sobierajska (Legnica)
- Helena Sopol (Jastrzębie) – 5 lat więzienia
- Stanisław Szubert (Tomaszów Mazowiecki)
- Stanisław Śnieg (Lubin)
- Zenon Świtalski (Lubin)
- Piotr Wasilewski (Kłanino – Region Gdański) 3 lata więzienia
- Elżbieta Witek (Jawor – Region Dolnośląski)
- Stanisław Witek (Jawor – Region Dolnośląski)
- Maria Woś (brak danych – *dop. WK*)
- Janusz Wolniak (Wrocław)
- Jan Woźnica (Hrubieszów)
- Paweł Zadura (Wrocław)
- Krystyna Zawadzka (Lublin)
- Czesław Żukowski (Olsztyn)
- Zofia Żymańczyk (Wrocław)

Oprac. Wojciech Książek

Uczestnicy strajku 1980 roku i negocjacji oświatowych w latach 1980–1989

Członkowie Komitetu Strajkowego z listopada 1980: Roman Lewtak (przewodniczący zespołu negocjacyjnego), Zofia Madej, Antoni Mucha, Danuta Nowakowska, Krystyna Pieńkowska, Justyna Rogińska, Jerzy Roman, Danuta Witowska, Andrzej Zieliński, **doradcy:** Regina Dutkowska, Krystyna Ruchniewicz, Wiesław Wcisło, Henryk Jagiełło (z ramienia MKZ). Uczestnikami i łącznikami strajku byli także m.in.: Zofia Kuropatwińska, Krzysztof Koszłaga, Paweł Lewtak, Józef Lis, Bronisław Sarzyński (Gdańsk), Stanisław Alot i Elżbieta Milewska-Mitka (Rzeszów), Bolesław Jurkiewicz (Krzyżowice – Wrocław), Julita Bodzińska (Gdynia), Roman Bulanda (Tarnów), Cezary Raczyński (Bytom – Rybnik), Ignacy Czeżyk, Lucyna Duma i Barbara Haczewska (Lublin).

* * *

12 października 1980 roku Krajowa Komisja Koordynacyjna NSZZ „Solidarność” upoważniła do rozmów z Ministerstwem Oświaty i Wychowania komisję oświatową w składzie: z województwa gdańskiego Roman Lewtak i Jerzy Roman, elbląskiego Zdzisław Juronowski, jeleniogórskiego Zdzisław Roszkiewicz, katowickiego Dariusz Guzik, koszalińskiego Leonida Kilar,

krakowskiego Barbara Bilik, legnickiego Stanisław Śnieg, lubelskiego Ignacy Czeżyk, łódzkiego Cecylia Skowrońska, opolskiego Andrzej Gliniak, piłskiego Romuald Kirshenstain, siedleckiego Bogusław Dzido, szczecińskiego Franciszek Łuczko (w zastępstwie Witold Skulski), toruńskiego Zenon Pilecki, wałbrzyskiego Janusz Mulawa, warszawskiego Stefan Starczewski, wrocławskiego Zbigniew Suszyński, Grażyna Tomaszewska, Świnoujście – Irena Jarosz i bydgoskiego Adam Mańczak. (Teresa Bochwic, *Narodziny i działalność Solidarności Oświaty i Wychowania 1980–1989*, Tysol Sp. z o.o., Warszawa, 2000, str. 77).

* * *

4 lutego 1981 r. – Rozpoczynają się prace ogólnopolskiego zespołu do zmian programowych z historii. Ze strony „S” przewodniczył Stefan Starczewski, a także Anna Radziwiłł, Julian Radziejewicz, Krystyna Rzewuska oraz Małgorzata Szweykowska. (*Wybór źródeł do historii Solidarności Oświaty i Wychowania 1980–1989*. Zebrał i opracował Jacek Żurek, Wydawnictwo TYSOL Sp. z o.o., Warszawa, 2000, str. 237 oraz *Kalendarium 40-lecia Komisji Zakładowej/Międzyzakładowej Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Gdańsku*, Gdańsk 2005 oraz Gdańsk 2020, str. 5).

POSTULAT NR 11

Podnieść wynagrodzenie zasadnicze pracowników oświatowych powyżej średniej krajowej o około 10 do 15%, by uposażenie nauczycieli dorównywało pracownikom inżynieryjno-technicznym w pozostałych działach gospodarki narodowej.

*Wybrane postulaty strajku
z listopada 1980 roku*

* *

1 marca 1981 r. – Komunikat z negocjacji z MOiW. Stronę „S” reprezentowali: Stefan Starczewski i Wiktor Kulerski (Warszawa), Jerzy Roman (Gdańsk) i Janusz Olesiński (Kraków) – (*T. Bochwic, str. 161*).

(Częstochowa), Edward Artymowicz (Jastrzębie Zdrój), Barbara Bilik (Kraków), Wanda Krajewska-Hofman, Bożena Zakrzewska (Warszawa), Jadwiga Jantar (Warszawa), Wanda Hofman (Warszawa), Danuta Nowakowska (Gdańsk) – (*J. Żurek, str. 166–167 i T. Bochwic, str. 136*).

* *

* *

10 kwietnia 1981 r. – Protokół ze spotkania przedstawicieli Krajowej Komisji Koordynacyjnej Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” oraz Ministerstwa Oświaty i Wychowania w sprawie realizacji porozumienia zawartego 17 listopada 1980 roku. Ze strony „S” uczestniczyli: Roman Lewtak (przewodniczący – Gdańsk), Jerzy Roman (Gdańsk), Ryszard Bonczar (Rzeszów), Mirosław Milewski (Szczecin), Bronisław Sarzyński (Gdańsk), Krystyna Ruchniewicz (Gdańsk), Bogdan Ojdan (Szczecin), Stanisława Paciorkowska

11–12 kwietnia 1981 r. powołano Krajową Sekcję Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”. Przewodniczącym został Jerzy Roman (Gdańsk), zastępcami Bronisław Sarzyński (Gdańsk) i Ryszard Bonczar (Rzeszów). (*J. Żurek, str. 235*).

* *

11–12 kwietnia 1981 r.

powołano Krajową Sekcję Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”.

Przewodniczącym został Jerzy Roman (Gdańsk), zastępcami: Bronisław Sarzyński (Gdańsk) i Ryszard Bonczar (Rzeszów).

12 maja 1981 r. odbyło się posiedzenie Sejmiu, w którym ze strony KSOiW uczestniczyli: Ryszard Bonczar (Rzeszów), Roman Lewtak (Gdańsk), Stanisława Paciorkowska

Tablica w Zespole Szkół Rolniczych w Kłaninie, poświęcona pamięci Piotra Wasilewskiego (2020 r.).

(Częstochowa), Ignacy Czeżyk (Puławy), Kaczmarek (Szczecin), Stefan Starczewski (Warszawa), Stanisław Alot (Rzeszów), Albin Zieliński (Bydgoszcz), Krystyna Ruchniewicz (Gdańsk), Danuta Nowakowska (Gdańsk), jako eksperci – Zbigniew Kwieciński (Toruń) i Jerzy Mellibruda (Warszawa) – (*J. Żurek, str. 238*).

* *

5 września – 7 października 1981 r. podczas I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” w Gdańsku w skład zespołu edukacyjnego wchodził m.in.: Stanisław Krukowski, Anna Urbanowicz (Warszawa), Mirosław Borusiewicz (Łódź), Zygmunt Łupina (Lublin), Roman Tobisz (Region Północny) – (*T. Bochwic, str. 157*).

* *

27 września 1981 r. w Regionie Mazowsze NSZZ „Solidarność” powołano Stołeczną Radę Sekcji Oświaty i Wychowania. Jej przewodniczącym został Maciej Jenike – (*T. Bochwic, str. 161*).

* *

Jesienią 1981 zapisy projektu ustawy Karta nauczyciela negocjował upoważniony przez Radę KSOiW zespół w składzie: Maria Bilska-Kubacka, Ignacy Czeżyk, dr Jerzy Ciemniowski, Andrzej Janowski, Wiktor Kulerski, Anna Mizikowska, Julian Radziejewicz, Stefan Starczewski, Janusz Onyszkiewicz, Stanisława Paciorkowska, Danuta Nowakowska, Jerzy Roman, Krystyna Ruchniewicz, Bronisław Sarzyński, Krystyna Soporowska, Jadwiga Ubysz i Albin Zieliński – (*T. Bochwic, str. 146-147*).

* *

16-18 października 1981 r. podczas Rady KSOiW NSZZ „S” w Opolu

wybrano nowy skład Rady: Jerzy Roman – przewodniczący (Gdańsk), Stanisław Alot (Rzeszów), Maria Bilska-Kubacka (Nowy Sącz), Ignacy Czeżyk (Puławy), Halina Gaińska (Szczecin), Krzysztof Koszlaga (Kartuzy – Gdańsk), Grażyna Kułak (Wrocław), Janusz Kwieciński (Toruń), Stanisława Paciorkowska (Częstochowa), Zenon Pigoń (Bytom), Krystyna Ruchniewicz (Gdańsk), Bronisław Sarzyński (Gdańsk), Stefan Starczewski (Warszawa), Albin Zieliński (Bydgoszcz). Rzecznikiem prasowym Rady została Danuta Nowakowska (Gdańsk) – (*T. Bochwic, str. 162*).

* *

5 listopada 1981 r. – list do marszałka Sejmu S. Gucwy podpisali: Jerzy Roman, Maria Bilska-Kubacka, Wiktor Kulerski, Zenon Pigoń, Bronisław Sarzyński, Stefan Starczewski, Albin Zieliński – (*J. Żurek, str. 282*).

* *

9 grudnia 1981 r. w posiedzeniu Prezydium KSOiW NSZZ „S” uczestniczyli: Albin Zieliński, Halina Gaińska, Grażyna Kułak, Ryszard Bonczar, Stefan Starczewski, Anna Mizikowska, Stanisława Paciorkowska, Zenon Pigoń, Ignacy Czeżyk, Jerzy Roman, Janusz Kwieciński – (*J. Żurek, str. 288*). Cztery dni później wprowadzono stan wojenny.

* *

Aneks (1988–1989)

3 października 1988 r. powstał w Gdańsku jawny Komitet Organizacyjny Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w składzie: Telesfor Czyż, Jacek Jancelewicz, Krzysztof Koszlaga, Genowefa Lewtak, Krystyna Pieńkowska, Tadeusz Polanowski i Bronisław Sarzyński. (*T. Bochwic, str. 246*).

POSTULAT NR 18

Wypłacać wynagrodzenie za pracę w godzinach nadwymiarowych zgodnie z ogólnymi zasadami przyjętymi w gospodarce narodowej, tj. z 50% wyższą. W okresie urlopu wypłacać uposażenie zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami, tj. średnia z przepracowanego okresu uprawniającego do urlopu.

Wybrane postulaty strajku z listopada 1980 roku

* * *

11 listopada 1988 r. – w komunikacie Krajowej Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „S” podano następujące nazwiska: Wiktor Kulerski (Warszawa), Janina Szymajda (Lublin), Bronisław Sarzyński (Gdańsk), Krystyna Pieńkowska (Gdańsk), Stanisław Żuławski (Kraków), Cezary Kuleszyński (Kraków), Karol Seifert (Poznań), Arkadiusz Małyszka (Poznań), Franciszek Kowalski (Wrocław), Izabela Wasiak (Łódź) – (*T. Bochwic, str. 421*).

* * *

8 stycznia 1989 r. – w komunikacie po posiedzeniu Krajowej Rady Sekcji OiW NSZZ „S” podano następujące osoby: Krystyna Pieńkowska i Krzysztof Koszlaga (Gdańsk), Cezary Kuleszyński i Stanisław Żuławski (Kraków), Janina Szymajda (Lublin), Arkadiusz Małyszka i Karol Seifert (Poznań), Wiktor Kulerski (Warszawa), Franciszek Kowalski i Grażyna Tomaszewska (Wrocław) – (*T. Bochwic, str. 431*).

* * *

7 maja 1989 r. – w komunikacie ze spotkania Rady Sekcji OiW NSZZ „S” wymieniono dwa punkty informacyjne z adresami domowymi: Jacek Rybicki (Gdańsk) i Edward Wieczorek

(Warszawa). Reprezentantem Rady wobec Krajowej Komisji Wykonawczej został Krzysztof Koszlaga (Gdańsk). Postanowiono niezwłocznie nawiązać bezpośrednie rozmowy z MEN w sprawie ustaleń „okrągłego stołu” dotyczących oświaty. Powołano w tym celu zespoły robocze. Komunikat podpisali: Anna Krajewska, Teresa Sasinowska, Jan Zembrzycki (Białystok), Aleksandra Bargieł i Bożena Rogalińska (Bielsko-Biała), Albin Zieliński (Bydgoszcz), Zbigniew Cwiakała i Barbara Hołda (Bytom), Bogdan Nowacki (Ełk), Krzysztof Koszlaga i Krystyna Pieńkowska (Gdańsk), Cezary Kuleszyński, Andrzej Żuławski, Wanda Żychowska (Kraków), Maciej Juniszewski (Legnica), Zenobia Kita, Janina Szymajda (Lublin), Wiesław Łukomski, Walerian Wiśniewski (Łódź), Marta Maria Bilska-Kubacka (Nowy Sącz), Arkadiusz Małyszka, Karol Seifert (Poznań), Helena Babicka, Ewa Olszewska, Mieczysław Zych (Region Warmińsko-Mazurski), Jan Żukowski (Suwałki), Jarosław Duda, Halina Gaińska (Szczecin), Roman Bulanda (Tarnów), Edward Wilkiski (Toruń), Mirosław Sawicki, Tomasz Sobiepan (Warszawa), Bolesław Jurkiewicz, Grażyna Tomaszewska (Wrocław), Franciszek Sagan (Zamość) – (*T. Bochwic, str. 431*).

Oprac. Wojciech Książek

POSTULAT NR 21

Wprowadzić wynagrodzenie dla nauczycieli za:

- a) wychowawstwo klasy,
- b) prowadzenie kół przedmiotowych i zainteresowań.

Wybrane postulaty strajku z listopada 1980 roku

Urząd Wojewódzki w Gdańsku, 17 listopada 1980 r., około godz. 5.00 rano. Podpisanie porozumienia oświatowego. Przy stole z prawej strony stoi przodem: Jerzy Roman (jeden z liderów Komitetu Strajkowego), siedzą: Krzysztof Kruszewski (minister oświaty i wychowania), Roman Lewtak (przewodniczący Komitetu Strajkowego).

Tekst wystąpienia podczas uroczystości odsłonięcia tablicy i prezentacji publikacji

Przygotowując się do odsłonięcia tablicy pamiątkowej, wydania publikacji *Listopad '80...* i samej uroczystości, chcieliśmy w Międzyregionalnej Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Gdańsku osiągnąć dwa zasadnicze cele:

- oddać należny honor i szacunek ludziom, którzy w latach 1980–1981, ale i w czasie stanu wojennego oraz do 1989 roku mocno zaangażowali się w proces naprawy polskiej oświaty,
- przypomnieć wybrane postulaty, z których część z dzisiejszej perspektywy wręcz zdumiewa, część natomiast jest ciągle jeszcze zadaniem do realizacji.

1. Podziękowania

Chciałbym jednak zacząć od podziękowań. Nie ma co ukrywać, że mam dużo satysfakcji, iż doprowadziliśmy do odsłonięcia tablicy pamiątkowej w Pomorskim Urzędzie Wojewódzkim w Gdańsku poświęconej uczestnikom dziesięciodniowego strajku w listopadzie 1980 roku. Cieszę się tym bardziej, gdyż jej uzupełnieniem jest publikacja pt. **Listopad '80. Rzecz o strajku ludzi oświaty oraz służby zdrowia i kultury**.

Muszę wyraźnie powiedzieć, że nie byłoby tych efektów bez wsparcia ze strony wielu osób i instytucji. Chciałbym w pierwszej kolejności podziękować współpracownikom szczególnie z władz Międzyregionalnej Sekcji Oświaty i Wychowa-

nia NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Gdańsku, w tym szczególnie **Bożenie Brauer** – przewodniczącej Komisji Międzyzakładowej Pracowników Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” w Gdańsku. To ich wsparcie było inspiracją do działania mimo trudnego czasu (epidemia, opieka nad uchodźcami z Ukrainy). Dziękuję także przewodniczącemu Zarządu Regionu Gdańskiego NSZZ „Solidarność” za stałe wsparcie tego typu inicjatyw. To ważne, że przewodniczący **Krzysztof Dośła** stara się w swych działaniach pamiętać o słowach Jana Pawła II, które zamieściliśmy jako motto na tablicy, że **„Solidarność” nie może zaniedbać troski o tę historię tak bliską, a równocześnie już odległą**. Żyjąc w takim regionie jak Wybrzeże Gdańskie, gdzie tyle się działo w najnowszej historii Polski, szukanie równowagi między bieżącą działalnością związkową a upamiętnianiem tych przeszłych już zdarzeń jest niezwykle ważne.

Bardzo dziękuję dwóm instytucjom, które z pełną akceptacją odpowiedziały na apel naszej Sekcji z 23 marca 2022 roku o współdziałanie w upamiętnieniu strajku sprzed 42 lat. Serdecznie dziękuję Panu Wojewodzie **Dariuszowi Drelichowi**, który osobiście zaangażował się w ustalanie niektórych szczegółów związanych z odsłonięciem tablicy. Dziękuję dyrektorom **Tomaszowi Gieszczeni** i **Michałowi Jochimowi** za owocną współpracę w tym zakresie.

„Solidarność” nie może zaniedbać troski o tę historię tak bliską, a równocześnie już odległą. Żyjąc w takim regionie jak Wybrzeże Gdańskie, gdzie tyle się działo w najnowszej historii Polski, szukanie równowagi między bieżącą działalnością związkową a upamiętnianiem tych przeszłych już zdarzeń jest niezwykle ważne.

Okładka publikacji „Niepokorni nauczyciele” (2020 r.) – Piotr Wasilewski i Ewa Muża.

Z satysfakcją współpracowaliśmy także z Oddziałem Instytutu Pamięci Narodowej w Gdańsku, który wziął na siebie sprawę wydania niniejszej publikacji. Składał serdeczne podziękowania prezesowi Instytutu Pamięci Narodowej dr. **Karolowi Nawrockiemu**, dyrektorowi dr. **Pawłowi Warotowi**, dr. **Danielowi Czerwińskiemu**, **Katarzynie Lisieckiej**, **Sylwii Chomicz**. W sposób szczególny chcemy podziękować dr. **Janowi Hlebowiczowi**, redaktorowi publikacji, który w krótkim czasie przeprowadził pogłębione kwerendy oraz wiele wywiadów z uczestnikami oświatowego strajku.

Dziękuję również redaktorowi **Arturowi S. Górskiemu**, który opracował materiały dotyczące postulatów

kultury i służby zdrowia. Podziękowania także dla **Anny Kocik** – wiceprzewodniczącej sekcji – za pomoc w organizacji całości tego zadania (w tym wydania specjalnego *Biuletynu Sekcji* przedstawiającego ludzi oświaty internowanych i aresztowanych w stanie wojennym).

2. Ludzie strajku, czyli o publikacji „Niepokorni ludzie oświaty”

Należę do tych osób, dla których najważniejszy jest Człowiek, jego postawy i wybory. Bez zasłaniania się jakimś determinizmem czy koniecznością dziejową. Historia to przede wszystkim decyzje ludzi. Staram się pamiętać nie tylko o liderach z pierwszych stron gazet, ale bardziej o owych cichych bohaterach, czasami nazywanych żołnierzami strajków. To oni tworzą ramy ewentualnych porozumień zawieranych przez przywódców. Stąd też już dawniej angażowałem się w upamiętnienie czterech ofiar stanu wojennego w Gdańsku na tablicy na placu Solidarności czy w stworzenie, ale i uzupełnianie listy **Ludzie 1988 roku na Wybrzeżu Gdańskim**, która zawiera ponad 2 tysiące nazwisk. Stąd też w 2020 roku tak mocno wspierałem odsłonięcie tablicy pamiątkowej w szkole w Kłaninie poświęconej śp. **Piotrowi Wasilewskiemu**. Bardzo się cieszę, że udało się w wydanej wówczas książce **Niepokorni nauczyciele. Czterdzieści lat oświatowej „Solidarności” Ziemi Puckiej** przedstawić fragment historii tej kaszubskiej ziemi, której jestem synem. Udało się też opowiedzieć o dwóch cichych bohaterach: **Ewie Muży**, nauczycielce z Kuźnicy, nękaną przez władze oświatowe PRL-u, ostatecznie zwolnionej z pracy w 1983 roku, oraz o śp. **Piotrze Wasilewskim** oraz jego bohaterskiej żonie Krystynie,

która przeżyła bardzo ciężkie chwile zostając sama z czwórką małych dzieci po uwięzieniu męża przez komunistyczne władze. Przypomnijmy, aresztowaniu i wyprowadzeniu w kajdankach ze szkoły 18 lutego 1982 r., skazaniu na trzy lata więzienia przez nierozliczonych po dziś dzień sędziów i prokuratorów Sądu Marynarki Wojennej w Gdyni. Oni też zasłaniali się pewnie koniecznością dziejową i dyspozycjami władz zwierzchnich. Jakimś honorowym zadośćuczynieniem, zwieńczeniem historii jego życia, było przyznanie mu pośmiertnie Krzyża Wolności i Solidarności. Odebrały go córki Piotra 30 sierpnia 2020 roku w historycznej Sali BHP.

* * *

Stąd też wziąłem na siebie przygotowanie wykazu osób związanych z oświatą, którzy w stanie wojennym zostali internowani, zostali aresztowani, a część została skazana. Zależało mi, aby „ocalić od zapomnienia”, posiłkując się tytułem wiersza K. I. Gałczyńskiego, imiona i nazwiska ludzi oświaty, którzy odważnie, ale i rozważnie, stanęli w obronie najpiękniejszych wartości polskiej edukacji. Aby nie ograniczyć się tylko do stanu wojennego, opracowałem także wykaz osób z lat 1980 i 1981 negocjujących postulaty oświaty z Ministerstwem Oświaty i Wychowania. Podstawą były nazwiska, które pojawiały się w publikacjach Teresy Bochwic i Jacka Żurka (tytuły są wymienione we wstępie do tego biuletynu).

Listę tę, z prośbą o uwagi i uzupełnienia, wysłałem wiosną 2022 roku do sekcji regionalnych oraz zarządów regionów NSZZ „Solidarność”. Wysłana została także do Krajowej Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” z prośbą o pomoc w zgłaszaniu ewentualnych

uwag, uzupełnień, ale potwierdzonych dokumentami. Odzew był szeroki, za co bardzo dziękuję osobom m.in. ze Słupska, Poznania, Legnicy, Lublina, Konina, Tarnowa, Warszawy, Zakopanego, Tarnobrzegu.

Chociaż wiadomo, że tzw. personalia wywołują napięcia, mimo świadomości luk tego wykazu, postanowiliśmy go wydać jako specjalny Biuletyn Sekcji, rodzaj dodatku do głównej publikacji. Za tę decyzję oraz wykazy biorę osobistą odpowiedzialność. Za ewentualne pominięcia czy nieścisłości przepraszam. Ta lista będzie sukcesywnie uzupełniana. Ważne, że uruchamiamy tym samym pewien proces przywracania pamięci o ludziach zasłużonych dla polskiej edukacji. Warto zapamiętać, że 189 osób z oświaty (132 internowane i 57 aresztowanych/skazanych) dotknęły bezpośrednio represje aparatu przemocy PRL-u.

We wstępie do biuletynu pt. **Niepokorni ludzie oświaty** wymieniliśmy osoby z Komitetu Strajkowego, które podpisały się pod porozumieniem z Ministerstwem Oświaty i Wychowania 17 listopada 1980 r. Część z nich już nie żyje. Warto o nich pamiętać, uhonorować chociażby chwilą ciszy.

3. Wybrane postulaty. Pomoc dzieciom – uczniom

Samych postulatów strajku oświatowego z 1980 roku było 148. Trudno je tu wszystkie omówić. Pozwolę sobie zwrócić uwagę na cztery z nich (więcej informacji zawarłem w publikacji **Listopad '80. Rzecz o strajku ludzi oświaty oraz służby zdrowia i kultury**). Analizując przebieg negocjacji zwłaszcza z 1981 roku, zwraca uwagę jakaś szczególna troska negocjatorów z NSZZ „Solidarność” o los dzieci, także z domów dziecka. Ta troska

Za ewentualne pominięcia czy nieścisłości przepraszam. Ta lista będzie sukcesywnie uzupełniana. Ważne, że uruchamiamy tym samym pewien proces przywracania pamięci o ludziach zasłużonych dla polskiej edukacji.

Drugi z obszarów, który stał się przedmiotem szczególnych starań, to tak naprawdę bój o prawo nauczyciela do mówienia prawdy o historii, o literaturze, o kulturze, o polskim dziedzictwie chrześcijańskim.

o sytuację bytową każdego dziecka świadczy o wrażliwości oświatowych związkowców, dbałości o polską przyszłość. Poruszają postulaty specjalnego zespołu, który wtedy został powołany, czy postulaty protestów na Lubelszczyźnie z jesieni 1981 roku. To między innymi:

- Ograniczenie wielkości domów dziecka do 50 dzieci i grup do 10 osób, dążenie do systemu „rodzinkowego”.
- Prawo dzieci do przyjmowania gości.
- Zapewnienie szklanki ciepłego mleka lub herbaty; w izbach szkolnych temperatury minimum 12 stopni.
- Umieszczenie w placówkach oświatowych wszystkich dzieci upośledzonych umysłowo.
- Stworzenie warunków resocjalizacji dzieci zagrożonych środowiskowo (temat tabu w PRL-u – *dop. WK*).
- Zwiększenie liczby miejsc w internatach szkolnych i zwiększenie przydziału mięsa dla wychowanków.

Oceniając te propozycje zmian ze współczesnej perspektywy, aż trudno uwierzyć, że mogły występować tego typu problemy, ale – niestety – takie były ówczesne realia.

4. Wybrane postulaty. Bój o prawo do mówienia prawdy o historii i literaturze polskiej

Drugi z obszarów, który stał się przedmiotem szczególnych starań, to tak naprawdę bój o prawo nauczyciela do mówienia prawdy o historii, o literaturze, o kulturze, o polskim dziedzictwie chrześcijańskim. W postulatach zespołów ds. języka polskiego domagano się między innymi:

- zwiększenia liczby godzin nauki języka ojczystego w liceach ogólnokształcących i zasadniczych szkołach zawodowych,
- dokonania zmian w kanonie lektur tak, by przywrócić w programach nauczania, podręcznikach, literaturę emigracyjną czy też religijną, w tym m.in. twórczość Czesława Miłosza, Witolda Gombrowicza, Jana Lechonia czy Kazimierza Wierzyńskiego.

Jeżeli chodzi o nauczanie historii, to domagano się wprowadzenia do programów nauczania takich tematów, jak:

- jednocząca rola Kościoła katolickiego w trudnych okresach historii Polski,
- ocena wojny polsko-radzieckiej i przywrócenie historycznej roli Bitwy Warszawskiej z 1920 roku,
- istota paktu Ribbentrop-Mołotow z 23 sierpnia 1939 r.,
- inwazja Sowietów 17 września 1939 r. i położenie ludności polskiej na ziemiach Rzeczypospolitej zagarniętych przez ZSRR,
- Katyń,
- Poznański Czerwiec 1956 i Grudzień 1970.

Wydaje się, że ludziom „Solidarności” chodziło tu także o przełamanie jednostronnych interpretacji historii, odejście od indoktrynacji dzieci i młodzieży. Było to bardzo szlachetne i dalekowzroczne działanie.

5. Wybrane postulaty. Nakłady finansowe i system wynagrodzeń

Wśród postulatów, a także w późniejszych działaniach władz „Solidarności” oświatowej, co znalazło częściowo swój wyraz w uchwalonej 26 stycznia 1982 r. ustawie Karła nauczyciela, ważnym obszarem były sprawy finansowania szkolnictwa, płac i czasu pracy nauczycieli. Warto zwrócić uwagę, że już wtedy

tak ważne było szukanie sposobu ustawowej gwarancji określania minimum środków finansowych na szkolnictwo przewidzianych corocznie w budżecie państwa. Podobnie w sprawie wynagrodzeń, gdzie nawet ustawowo zapisano, iż średnia płaca nauczyciela nie będzie niższa od średniej płacy kadry inżyniersko-technicznej. I chociaż w połowie lat osiemdziesiątych doszło do praktycznego załamania finansów państwa, w tym środków na oświatę i płace, to należy z szacunkiem podchodzić dla prób takiego systemowego rozwiązania problemów finansowych w oświacie. Problem uniezależnienia płac od corocznych decyzji politycznych zapisano jako postulat w porozumieniu „Solidarności” oświatowej z rządem także w 2019 roku. Na razie nie został on zrealizowany. Jedynie w latach 1998–2002 obowiązywał zapis ustawowy, że nakłady na oświatę nie mogą być niższe od 12,8 procent budżetu państwa. Czyli są to ciągle zadania do prawnej – systemowej regulacji.

6. Postulaty edukacyjne. Autonomia szkół, rad pedagogicznych, nauczycieli

Warto zwrócić uwagę na tę grupę postulatów, które miały zapewnić większą wolność dla bycia nauczycielem. Spór ze stroną rządową dotyczył sprawy zasadniczej wagi – w czym interesie i czego uczy szkoła, jaka jest pozycja i autonomia dyrektora, nauczycieli, co zrobić, by ograniczyć wszechwładzę wizytatorów kuratorskich? Stąd proponowane były rozwiązania, w myśl których szkoły uzyskiwałyby autonomię poprzez wybór dyrektora przez radę pedagogiczną. Można

dopowiedzieć, że postulat 13 Porozumień Sierpniowych, w którym znalazło się sformułowanie: *Wprowadzić zasady doboru kadry kierowniczej na zasadach kwalifikacji, a nie przynależności partyjnej*, próbował rozwiązać problem desygnowania osób na stanowiska kierownicze według przynależności partyjnej. Dużo napięć pojawiało się także w związku z postulatem wprowadzenia regulaminu rad pedagogicznych, który to projekt opracowała strona solidarnościowa. Był to prawny gwarant autonomii szkół, stąd taki opór strony rządowej. Uczestnikom negocjacji zależało, co zawarto też w niezwyklej w swej treści uchwale I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” 5 października 1981 roku, na uchwaleniu kompleksowej ustawy o Edukacji Narodowej. Część postulatów, jak chociażby powoływanie społecznych rad oświaty i wychowania, ustalanie zasad wydatkowania środków nie przez administrację kuratorską, a przez szkoły, znalazła swoje prawne uformowanie dopiero w Ustawie o systemie oświaty z 7 września 1991 roku. Niemniej ziarno zostało zasiane.

* * *

Analiza listopadowego strajku, postulatów i działań ludzi „Solidarności” prowadzi do wniosku, że Polska była i pozostaje krajem wielkich nauczycieli. Ludzie ci – mówiąc za Zbigniewem Herbertem – mieli serca i rozum na swoim miejscu, a do tego odrobinę niezbędnej odwagi. I zdolność do wielkiego poświęcenia.

Można ogólnie powiedzieć, że w postulatach i działaniach ludzi oświatowej „Solidarności” łączyły się sprawy ideowe z pragmatyką zawodu nauczycieli. Widać po 42 latach, że postulaty te mają charakter uniwersalny, stanowią o wartości szkoły, satysfakcji z pracy uczących

Polska była i pozostaje krajem wielkich nauczycieli. Ludzie ci – mówiąc za Zbigniewem Herbertem – mieli serca i rozum na swoim miejscu, a do tego odrobinę niezbędnej odwagi. I zdolność do wielkiego poświęcenia.

w niej nauczycieli. Tak też widzimy przesłanie, które pozostawili po sobie uczestnicy tamtego niezwykle go strajku.

Wojciech Książek, przewodniczący
Międzyregionalnej Sekcji Oświaty
i Wychowania NSZZ „Solidarność”
z siedzibą w Gdańsku

*W razie uwag do publikacji, propozycji
uzupełnień wykazów, proszę o ich
przesłanie na adres e-mailowy:
wojciech.ksiazek@solidarnosc.gda.pl
lub na adres pocztowy:*

*Międzyregionalna Sekcja Oświaty
i Wychowania NSZZ „Solidarność”
z siedzibą w Gdańsku, 80-855 Gdańsk,
ul. Wały Piastowskie 24*

POSTULAT NR 133

Systematycznie dbać
o podniesienie autorytetu
nauczyciela na łamach
środków masowego przekazu.

*Wybrane postulaty strajku
z listopada 1980 roku*

Wrzesień 2015 rok. Tablica na ul. Osiek w Gdańsku upamiętniająca Romana Lewtaka i Bronisława Sarzyńskiego. W pierwszym rzędzie stoją uczestnicy strajku z 1980 r.: Zofia Madej, Danuta Witowska, Józef Lis, Krystyna Pieńkowska, Krzysztof Koszlaga. W poczcie sztandarowej Sekcji stoją od lewej: Stefania i Aleksander Jurkowscy, Anna Woroniecka.

Biuletyn Sekcji, wydanie specjalne
„Niepokorni ludzie oświaty”

Międzyregionalna Sekcja Oświaty i Wychowania
NSZZ „Solidarność” z siedzibą w Gdańsku
80-855 Gdańsk, ul. Wały Piastowskie 24,
tel.: 58 308 44 22, fax: 58 308 42 01,
oswiata@solidarnosc.gda.pl

Redakcja: Wojciech Książek oraz Bożena Brauer i Anna Kocik

Zdjęcia: Materiały własne ze zbiorów Sekcji

Opracowanie graficzne i skład: Ryszard Kuźma

druk: drukomania.pl.

Numer zamknięto 25 października 2022 roku

Warto przypomnieć tekst uchwały o Edukacji Narodowej I Zjazdu NSZZ „Solidarność” z października 1981 r., bo w pewnym zakresie jest wciąż zadaniem do wykonania (jak pkt 4 o potrzebie prawno-ekonomicznej stabilizacji stanu nauczycielskiego). To ważne, że Rzeczpospolita zawsze miała grono mądrych, szlachetnych, prawych ludzi, w tym wielu wspaniałych nauczycieli – wychowawców.

Uchwała I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” o Edukacji Narodowej

Gdańsk, 5 października 1981 r.

Przyszłość Narodu i przyszłość „Solidarności” zależą od tego, czy młode pokolenie Polaków będzie przygotowane i zdolne do niezależnego, samorządnego i autentycznego uczestnictwa w kierowaniu swym krajem.

Nową Polskę zbudują tylko ludzie odważni, samodzielni w myśleniu i działaniu, solidarni, wrażliwi moralnie i uczciwi. Dlatego wychowanie młodego pokolenia Polaków musi stać się sprawą nas wszystkich, sprawą Związku, sprawą całego społeczeństwa.

System oświaty i wychowania, zmonopolizowany przez państwo, służył dotychczas wyłącznie interesom politycznym, ideologicznym i ekonomicznym narzuconej społeczeństwu władzy. Był on obcy aspiracjom i wartościom narodu polskiego.

Chcemy, aby edukacja narodowa respektowała prawa naszych dzieci do życia w prawdzie, do pełnego umysłowego i duchowego rozwoju. System edukacji ma być systemem demokratycznym, dającym każdemu człowiekowi równe szanse kształcenia się i rozwoju, zgodnie z jego możliwościami i aspiracjami.

Żądamy, aby system edukacji narodowej w Polsce nie służył dalej doraźnym i koniunkturalnym interesom władzy politycznej i administracyjnej. Jego głównym celem powinien być pełny rozwój psychiczny i fizyczny naszych dzieci.

NSZZ „Solidarność” popierać będzie:

- 1) inicjatywy, zmierzające do objęcia pełną kontrolą społeczną systemu oświaty i wychowania w Polsce;
- 2) inicjatywy, służące autentycznemu ruchowi na rzecz stworzenia w naszym kraju nowoczesnego i demokratycznego systemu edukacji;
- 3) dążenia do stworzenia warunków do rzeczywistego respektowania praw dzieci i młodzieży we wszystkich instytucjach i środowiskach wychowawczych;
- 4) działania, zmierzające do przywrócenia społecznego prestiżu i prawno-ekonomicznej stabilizacji stanu nauczycielskiego.

NSZZ „Solidarność” będzie się domagać:

- 1) podjęcia przez Sejm PRL Ustawy o Edukacji Narodowej, będącej prawnym usankcjonowaniem idei uspołecznienia systemu oświaty i wychowania;
- 2) przełamania monopolu partyjno-państwowego w systemie oświatowym poprzez otwarcie możliwości tworzenia niezależnych instytucji opiekuńczo-wychowawczych i kształcących;
- 3) natychmiastowego wykonania przez resort oświaty i wychowania zobowiązań wynegocjowanych przez nasz Związek;
- 4) stałego udziału Związkowej Rady Edukacji Narodowej w podejmowaniu decyzji na wszystkich szczeblach zarządzania systemem oświatowym.

NSZZ „Solidarność” będzie rozwijać własną formę działalności edukacyjnej. W tym celu, nawiązując do tradycji wszechnic robotniczych i ludowych, podejmiemy inicjatywę stworzenia powszechnego związkowego systemu oświatowego o różnych poziomach kształcenia. Strukturę i program tego systemu opracuje związkowa Rada Edukacji Narodowej.

Cyt. za: *Wybór źródeł do historii „Solidarności” Oświaty i Wychowania 1980–1989. Opr. Jacek Żurek, Wydawnictwo TYSOL Sp. z o.o, Warszawa – Region Mazowsze Solidarność, 2000. s. 266–267.*

Zjazd odbywał się w dwóch turach, 5–10 września oraz 26 września – 7 października 1981 w hali „Olivia” w Gdańsku. W skład zespołu „Edukacja i kultura narodowa” wchodził m.in.: Jan Waszkiewicz (Wrocław), Mirosław Borusiewicz (Łódź), Ignacy Czeżyk (Puławy), Andrzej Janowski (Warszawa), Jerzy Roman (Gdańsk), Wiktor Kulerski (Warszawa), Danuta Nowakowska (Gdańsk), Krystyna Ruchniewicz (Gdańsk), doradcy: Krystyna i Stefan Starczewscy (Warszawa), Julian Radziejewicz, Jerzy Mellibruda.

Tablica na ul. Osiek
w Gdańsku odsłonięta
w 30 rocznicę powstania
NSZZ „Solidarność”.

Miesięcznik Regionu
Gdańskiego
NSZZ „Solidarność”
Dla wszystkich
związkowców i nie tylko.

ZAPRENUMERUJ!

r.stegart@solidarnosc.gda.pl
58 301 71 21
lub 58 308 42 72

Nasz newsletter co tydzień w śró-
dę w Twojej skrzynce e-mailowej.
Jeżeli jeszcze nie dostajesz, napisz
e-maila na adres: magazyn@solidarnosc.gda.pl. W temacie i w tre-
ści e-maila napisz: „ZAMAWIAM
IBIS-a”. Zapraszamy do lektury.